نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال شانزدهم، شماره ۴۴، بهار ۹۶

مهاجرت و تاثیر قوم مداری و تنوع زبانی در توسعه شهری تاکستان

دریافت مقاله: ۹۳/۸/۲۸ پذیرش نهایی: ۹۵/۱۰/۶
صفحات:۱۲۹-۱۰۷

اسماعیل نصیری هنده خاله: دانشیار جغرافیا وبرنامه ریزی شهری دانشگاه پیام نور، ایران[1]
Email: esmael.nasiri@yahoo.com
علی احمدی: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، مدرس گروه معماری، واحد بانه، دانشگاه آزاد اسلامی، بانه، ایران
Email: ahmadi_2009@live.com
رضا رحمانی: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه پیام نور، تهران، ایران
Email: rahmani.r@yahoo.com

چکیده

مهاجرت های بی رویه و روز افزون، پیامدهای بسیاری برای شهرها و سکونتگاه های مقصد به وجود آورده است. اثرات اجتماعی مهاجرت بر شهرها باعث می‌شود قوم مداری و تنوع زبانی و چگونگی ایجاد هم نوایی در بین ساکنین شهر مدنظر باشد. این موضوع در شهر تاکستان در استان قزوین مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است. برای تبیین مسئله از نظریه های مایکل تودارو ، ادوارد ساپیر، بنیامین ورف و ویلیام. جی. سامنراستفاده شده است. این تحقیق به روش های کتابخانه ای (اسنادی) و میدانی (به ویژه پرسش نامه و پیمایش) انجام پذیرفته است. ضمن تأیید روایی پرسشنامه توسط اساتید مجرب ،پایایی آن نیز با روش آلفای کرونباخ و با ضریب ۸۲,۲ درصد به دست آمده و از نرم افزار SPSS در تحلیل و پردازش آن، با استفاده از روش ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتیجه بدست آمده از تحلیل پرسشنامه های تکمیل شده توسط ۴۰۰ نفر که تعداد آن براساس جدول مورگان و افراد آن به روش تصادفی انتخاب شده اند،حاکی از آن است که بین قوم مداری و تنوع زبانی با توسعه ی شهری رابطه معنی داری وجود دارد.

کلید واژگان: مهاجرت، قوم مداری، تنوع زبانی، توسعه ی شهر، تاکستان

---

[1]. **نویسنده مسئول:** کرج- بلوار مؤذن- دانشگاه پیام نور کرج

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

مقدمه

هدف از کنکاشها در علوم مختلف،گزینش و یافتن راه کارهای بهتر برای زندگی همراه با آسایش انسانها در جوامع شهری و روستایی است. یکی از راه کارهای ارائه شده برای نسل بشر، مهاجرت به سکونتگاه های جدید است.یعنی مستقر شدن در نواحی جدید جمعیتی که امکانات بیشتری در اختیار انسان و همراهان او می نهد و این موضوع بویژه درکشورهای عقب مانده و جهان سوم و کشورهای در حال توسعه بسیار به چشم می خورد.

روستائیان که در طول تاریخ، در این گونه کشورها از جایگاه در خور توجیهی برخوردار نبوده و به دلایل مختلف اقلیمی طبیعی- انسانی، اقتصادی، نداشتن مشاغل قابل قبول در هر فرصتی که برایشان پیش می آمده برای بدست آوردن حداقلِ نیازهای خود دست به مهاجرت زده اند. به عبارتی می توان گفت جابجایی مکان زندگی یا مهاجرت، امروزه به جزء جدایی ناپذیر زندگی بیشتر ساکنان جهان بدل شده است(Seabrook, 2007: 44). از سوی دیگر سکونتگاههای مقصد نیز که از طرف مهاجران برای سکونت انتخاب می شدند، خود مشکلات فراوانی داشتند و در صورت عدم وجود یک برنامه ی هماهنگ و منسجم در پذیرش مهاجرین ، با مشکلات زیادی از جمله بی کاری ، فقر ، حاشیه نشینی، مسایل و مشکلات عاطفی و روانی و بالاخص سیاسی روبرو خواهد گردید(رحیمی ،۱۳۷۷، ۲۴). در واقع غالب شهرهای کشورهای جهان سوم به مثابه روستاهای بزرگی هستند که نام شهر به خود گرفته اند و لذا هیچ وقت آمادگی پذیرایی از میهمانان جدید خود را نداشتند و در اکثر مواقع، مهاجران؛ میهمانان ناخوانده ای بودند که هم خود و هم ساکنان اولیه ی شهرها را دچار زحمت می نمودند.

شهرهای جهان سوم شتابان در حال رشد هستند در اغلب موارد، درصد رشد سالانه جمعیت شهری بالغ بر ۶ درصد و در برخی موارد نیز بیش از ۱۰ درصد است. با احتساب آهنگ رشد ۱۰ درصد، تعداد مطلق ساکنان شهری هر هفت سال دو برابر خواهد شد؛ و با آهنگ ۶ درصد هر ده سال این اتفاق می افتد.مثلاً، در خلال دهه های ۱۹۷۰ – ۱۹۶۰ درصد رشد سالانه جمعیت شهری در مالاوی ۱۰/۱، تانزانیا ۸/۶ ، نیجریه ۶ ، مالزی ۵/۹ ، ونزوئلا ۵/۶ و کلمبیا ۵ بود(نصیری، ۱۳۸۸: ۱۲۸). در سال ۲۰۰۷ برای نخستین بار در تاریخ توسعه شهری بیش از نیمی از جمعیت جهان در شهرها ساکن شدند(Martınez, 2008: 85).

از آنجا که مهاجرت و تحرکات جمعیتی از جمله عوامل تشدید کننده عدم تعادل های ساختاری(تودارو،۱۳۷۷: ۲۸۴) اعم از اجتماعی، سیاسی، کالبدی، طبیعی، اقتصادی، فرهنگی و روانی در شهرها می باشند. در این پژوهش سعی شده است اثرات اجتماعی ورود مهاجران به شهرها را مورد مطالعه قرار دهیم و شهر تاکستان را برای مطالعه موردی انتخاب کرده و اثرات

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

اجتماعی مهاجرت در این شهر را بررسی نماییم. ضمن اینکه اغلب تحقیقات انجام شده در خصوص مهاجرت روستاییان به شهرها ، بیشتر بر آن است تا تبیین کند چرا روستاییان مهاجرت می کنند و عامل های مؤثر در تصمیم آنان برای مهاجرت چیست(طاهرخانی وزارعی ابیانه ،۱۳۸۵ :۳). مهاجرت بی رویه و برنامه ریزی نشده یک بیماری اجتماعی و عامل بسیاری از نابسامانی های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی و ... است .در کشور ایران در طول سال های گذشته مهاجرت، کم و بیش وجود داشته و بعد از انقلاب اسلامی به دلایل متعددی تشدید شده است.

مهاجرت یکی از پدیده های بسیار مهم در دهه های اخیر در کشورهای مختلف و همین طور در کشور ایران می باشد. ورود تعدادی از انسانها به شهرها و سکونتگاههای جدید، باعث پیدایش روابط نو بین ساکنان بومی و مهاجران می گردد. چون انسان ها با چارچوب های مفهومی متفاوت زندگی می کنند حاصل آن ، پدیده ها و نواحی متفاوت فرهنگی می باشد(شکوئی، ۱۳۸۵: ۲۱۷).

با مهاجرت نه تنها محل زندگی افراد تغییر می یابد بلکه وضعیت اجتماعی آنها هم دچار دگرگونی می گردد. این دگرگونی را می توان به ۴ مرحله تقسیم کرد:

۱- تغییر در دانستنی های فردی، تغییر در رفتار فردی و رفتارهای اجتماعی

۲- تغییر در تعلق به گروه هایی اجتماعی خاص

۳- تغییر در وضیعت اجتماعی

۴- تغییر در وضیعت اقتصادی(خباز بهشتی،۱۳۸۱ :۴۵)

در میان شاعران امیل ورهرن[1] شاعر فرانسوی (۱۹۹۶- ۱۸۵۵) یکی از ایشان است که در مورد مهاجرت و شهرنشینی اشعاری سروده است(پیتیه، ۱۳۶۹ :۳۱).

لذا این روابط جدید مسائل و مشکلاتی را نیز در سطح شهرها ایجاد می نماید که می توانند مطلوب و باعث توسعه و پیشرفت آن و یا نامطلوب و موجب عقب افتادگی شهر گردد. امروزه در کشورهای مختلف ،قواعد شهروندی مشخصی، معین شده اند که بر پایه ی تلفیقی از" اصل خون "و" اصل خاک" شکل گرفته است . اصل دیگری نیز در حال حاضر با اهمیت شایانی در حال رشد است . این اصل ،" اصل اقامت" است که مطابق با آن ، افراد می توانند استحقاق شهروندی را با اقامت در سرزمین جدید بدست آورند(کاستلز و دیویدسون،۱۳۸۲: ۲۰).

[1] - Emile verhaeren

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

در صورتی که مهاجرت و ناپایداری جمعیت به عنوان محرکی که در جهت انتقال افراد با تیپ های شخصیتی متفاوت از روستا به شهر عمل کرده و تعادل اجتماعی را بر هم زند مسئله ای منفی به شمار آید که در کشورهای کمتر توسعه یافته از جمله ایران این ناهمگونی فرهنگی در بین افراد شهرنشین به خوبی مشاهده می شود این می تواند زمینه ی مناسبی برای پژوهش باشد. در مورد اثرات اجتماعی قوم مداری و تنوع زبانی و هم نوایی بر توسعه شهر مطالعات زیادی انجام نپذیرفته و یا نگارنده با توجه به کاوش های انجام شده به آن ها دست نیافته است. لذا بیشتر تحقیقات انجام شده در مورد علل مهاجرت بوده و غالباً مسائل اقتصادی آن بیشتر مورد توجه قرار گرفته اند تا مسایل اجتماعی.

درگزارش تحقیقی دانشگاه شیراز تحت عنوان «بررسی انگیزه ها و پیامد های مهاجرت روستائیان به شهرها در استان فارس»، تنگناهای اقتصادی و بیکاری ،دلیل مهاجرت بر شمرده شده است. در گزارش« الگوی فضایی مهاجرت در بخش رودبار الموت شهرستان قزوین با تأکید بر توسعه پایدار»، دلایلی اعم از میل به احترام، کسب ارزشهای اجتماعی، میل به رشد و توسعه در ابعاد اجتماعی، اقتصادی ، مهمترین انگیزه های مهاجرت بیان شده است. کازرونی در بررسی مهاجرت داخلی در ایران نیز جستجوی کار را با بیش از ۲۰ درصد یکی از عوامل مهم مهاجرت قلمداد می نماید (تک فلاح و همکاران، ۱۳۷۸: ۱۱).

فتحی در «واکاوی دلایل مهاجرت روستاییان به شهرها در کهگیلویه و بویر احمد» می گوید:«در حال حاضر مهاجرت به عنوان یکی از مهم ترین مسائل اجتماعی و به عنوان یک معضل اجتماعی،سیاسی و اقتصادی در استان مطرح است و این روزها جمعیت روستاهای کهگیلویه و بویراحمد به سمت شهرها سرازیر می شوند و مهمترین مشکلی که مهاجرت ایجاد می کند راکد شدن چرخه ی تولید در روستاها است. درفش که چهار سال است ساکن یاسوج شده با بیان این که پیش از این در روستای خود به شغل دامداری مشغول بوده ، گفت : چون این شغل در روستا درآمد مکفی برای خود و شش نفر عائله نداشت و این که دو فرزند دارای مدرک کارشناسی دارم و بیکار هستند مجبور شدم از یکی از روستاهای محروم کهگیلویه به شهر یاسوج مهاجرت کنم و هم اکنون خود و فرزندانم یک کارگاه صافکاری ماشین و جوشکاری درب و پنجره ، راه اندازی کرده ام و امرار معاش می کنیم.

آذرپیوند هم که تا سال پیش در روستاهای شهرستان کهگیلویه زندگی می کرد و به شغل زنبورداری مشغول بود به دلیل استخدام فرزندش در یک سازمان دولتی به شهر دهدشت مهاجرت کرده و این شغل را رها نمود.(همان.۱) که این تغییر شغل باعث تغییر در روابط گروه خانواده و گروه جامعه می گردد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

آرتور لوئیس[1]، فی[2]و رانیس[3] نیز با دید اقتصادی بر مهاجرت نگریسته و در الگوی لوئیس، فی و رانیس اقتصاد توسعه نیافته دو بخش دارد: ۱- بخش کشاورزی یا بخش معیشتی، که مشخصه ی آن نیروی کار اضافی است و ۲- بخش صنعتی که نیروی کار از بخش معیشتی (کشاورزی) به تدریج به آن انتقال می یابد(پاپلی یزدی و رجبی سناجردی،۱۳۸۲: ۲۲۴).

هریک[4] در سال ۱۹۶۵ نظریه مطلوبیت مهاجرت داخلی را مطرح کرد. که این نظریه در زمان هویدا در ایران اعمال شد. یعنی برای ایجاد تعادل بین شهر و روستا و داشتن کارگر ارزان در شهرها و جلوگیری از تراکم آدم زیادی در روستا ها ، مهاجرت روستائیان به شهرها تشویق می شده است(همان ،۱۳۸۲: ۲۲۷).

ویلسون و پورتز(۱۹۸۰)مهاجرت کوبایی ها را به میامی مورد پژوهش قرار داده اند و به این نتیجه رسیده اند که بسیار زیادی از آن ها برای هم نژادهای خود کار می کنند.آن ها این موضوع را "جزایر نژادی و قومی" نامیدند(شورت، ۱۳۹۰: ۱۰۸).

حسامیان نیز علت مهاجرت جمعیت را کاهش امکانات اشتغال در یک منطقه و افزایش آن در منطقه ای دیگر می داند که خود محصول تغییر و تحول سازمان یابی تولید در آن منطقه است(حسامیان، ۱۳۶۳: ۱۴).

با توجه به موارد بالا هدف این تحقیق اثرات اجتماعی آن بر فضای شهر مورد بررسی قرار می گیرد یعنی به دنبال این موضوع هستیم که" قوم مداری" و" تفاوت در زبان ساکنان مردم شهر" چه تأثیری بر توسعه ی آن دارد. در این تحقیق مهاجرت از نوع داخلی و از روستا و یا از شهر های کوچک به شهر تاکستان مورد نظرمی باشد. روستایی که با عباراتی چون «نداشتن آینده» و «نبود فرصت» که در نظرات کوچندگان روستایی مشهود است (طاهرخانی و زارعی ابیانه، ۱۳۸۵: ۴) وارد شهر شده و در پی آینده و فرصت می باشد.

لذا با تأکید بر اهمیت موضوع به نظر می رسد بین وجود "تنوع زبانی" و" قوم مداری" در شهر و عدم ایجاد همنوایی بین گروههای اجتماعی مختلف آن و"عدم توسعه ی پایدار و مناسب شهر" رابطه ی معنی داری وجود دارد ، لذا باید راهکارهای مناسبی برای کاهش اثرات آن یافته شود.

---

[1] - Arthur Lewis
[2]- Fie
[3] - Ranis
[4] - Herrick

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

مفاهیم، دیدگاه ها و مبانی نظری

مفاهیم

اجتماع گرایی از مؤلفه هایی است که وجود و گرایش آن در جامعه منجر به روحیه همکاری و تعامل شده و در مجموع یکی از شاخص ها و معیارهای مثبت و پیش‌برنده‌ی توسعه محسوب می شود(مهندسان مشاور آمایش و توسعه البرز، ۱۳۸۶: ۱۰۶). تا چند دهه قبل اکثر پژوهشهای انجام شده درباره فرآیند توسعه، تکیه و تأکید بر هویتهای قومی را خاص جوامع عقب مانده دانسته ، بر این باور بودند، جوامعی که به لحاظ ساخت اقتصادی واجتماعی در مراحل عقب مانده تری هستند در این باره با مشکلات بیشتری مواجه اند(مقصودی، ۱۳۷۷: ۱۱۵).

راونشتاین[1] در طرح قوانین مهاجرت معتقد است که مهاجر از منطقه ای که درآن فرصت های کمتری وجود دارد به مناطقی می رود که فرصت های زیادی دردسترس باشد(پاپلی یزدی و رجبی سناجردی،۱۳۸۲ :۲۲۳) . ادوارد ساپیر[2] وبنیامین ورف[3]زبان را شکل دهنده ی واقعیت می دانند و هر زبان را دارای نمادهای مشخص و متمایز دانسته که عنصر اصلی واقعیت از درون آن متجلی می شود(عضدانلو، ۱۳۸۸: ۴۴۲). .ویلیام.جی سامنر[4] در نظریه قوم مداری معتقد است که گروهی که فرد عضو آن است مهم تر از همه چیز به شمار می آید :(Samner, 1907 13). و با وجود نیاز به هم‌نوایی یعنی تلاش برای حفظ و نگه داری معیار ها و ارزش های یک گروه اجتماعی بین ساکنان یک شهر باید گروه های مختلف، هماهنگی و هم نوایی بزرگتری را بین سایر گروه های ساکن در شهر ایجاد نمایند(Cooley,1902,Merton ,1957). اورت اس لی با نقد نظریه راونشتاین نظریه جدیدی در این زمینه ارائه داد.وی برای نخستین بار مهاجرت را در چارچوب کشش- رانش فردی تحلیل کرد که بر جذب و دفع مهاجر در مکان و یا به تعبیری عرضه و تقاضا در مهاجرت توجه داشت. وی به این نتیجه تأکید کرد که با افزایش تنوع مهاجرت نیز افزایش می یابد. او در مجموع یک دسته بندی از عوامل مهاجرت ارائه کرد که تا حد زیادی ساز وکارهای معمول را نادیده گرفته بود(Hagen -Zanker , 2008:9). در واقع مهاجرت به مثابه یک فرآیند می تواند ناشی از تنگناهایی باشد که قسمتی از آن به ویژگی های وضعیت محلی و قسمتی دیگر با فرصتهای گوناگون موجود در مراکز شهری بستگی داشته باشد(سجادی و دیگران، ۱۳۹۰: ۷۷). خانوار و یا افراد روستایی به تبعیت از وابستگی اقتصادی و سیاسی به شهر و نیز آگاهی از

[1]- Ravenstein
[2] - Sapir, Edward
[3] - Whorf,B.L
[4] - Sumner,W.G

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

فرصتهای شغلی اجتماعی موجود در شهرها، در شرایط مختلف به شهر مهاجرت می کنند. مهاجران برای برخورداری و استفاده بیشتر از تسهیلات رفاهی- معیشتی به مراکز شهری مهاجرت کرده و عموماً با دستیابی به رفاه اجتماعی نسبی برای همیشه در این سکونتگاهها ماندگار می شوند(ایراندوست و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۰۷). پس در پی گسترش ارتباطات روستا- شهری و افزایش تماس میان ساکنان این دو کانون سکونتگاهی، روستاییان با نیازهای جدید اقتصادی و فرهنگی روبرو می شوند که این نیازهای اجتماعی اقتصادی در اغلب موارد در محیطهای روستایی برآورده نمی گردد، از این رو با وجود نابرابری میان جوامع روستایی و شهری و سکونتگاهها، مهاجرت میان سکونتگاهها همواره ادامه خواهد داشت(UN-HABITAT,2011:112). از نظر تودارو گام مهم در شناسایی پدیده مهاجرت، شناسایی اقتصاد و سیاست اجتماعی می باشد که بر درآمد در روستا و شهر اثر می گذارد که این خود از عوامل مهاجرت به شمار می آید. سیاستهای اقتصادی چه مستقیم و چ ه غیر مستقیم بر جریان مهاجرت اثر گذارند. که از آن جمله می توان به مالیات، توسعه صادرات، واردات مواد اولیه، سیاستهای تجاری و نرخ مبادله، برنامه های سرمایه گذاری عمومی، ارتباط با سرمایه گذاران خارجی، ساختار، محتوا و جهت گیری نظام آموزشی، عملکرد بازار کار و انتقال بین المللی داده و موقعیت صنایع جدید اشاره نمود(Todaro,1997: 27).

سازندگان شهرهای مختلف در واقع ساکنان آن می باشند و یکی از معیارهای فعالیت گروهی شهروندان در راستای ایجاد محیطی شاداب برای زندگی ،ایجاد هم نوایی است. هم نوایی رفتارها یا نمودهایی است که پیرو نگهدارنده ی معیارهای یک گروه اجتماعی است. تعریف دیگری که برای این مفهوم می توان گفت عبارت است از؛ قبول و پذیرش اهداف فرهنگی و پیگرد و تعقیب این اهداف از طریق ابزارهای مشروع. این مفهوم اشاره بر رضایت و تن دادن به مقررات یا هنجارهای اجتماعی دارد و به اعضای گروه اجتماعی چنین تجویز می کند که خود را با هنجارها وآداب و رسوم دیگران وفق دهند(عضدانلو،۱۳۸۸: ۶۷۸). یعنی باید راه کارهای هم نوایی ساکنان در یک شهر شناخته و متبلور گردد. ابتدا باید مسائل جدایی افکن بین گروه ها شناخته شود که دو مورد «قوم مداری» و «تنوع زبانی» مورد تاکید است. قوم مداری به معنی گرایش به برتر شمردن فرهنگ یا گروه خود نسبت به فرهنگ یا گروه دیگران به کار رود. با چنین گرایشی، فرد نسبت به فرهنگ دیگران برحسب معیارهای فرهنگی خود قضاوت می کند و فرهنگ متفاوت دیگران را فرهنگ پست تر یا عقب افتاده تر به شمار می آورد. به عبارت دیگر، قوم مداری تمایل به ارزیابی فرهنگ دیگران برحسب فرهنگ خودی و در نتیجه خوار شمردن فرهنگ دیگران [می باشد]. قوم مداری باز تابنده ی عدم توانایی افراد در بها دادن به

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

دیدگاه ها و جهان بینی های متفاوت دیگران است.این مفهوم را اولین بار ویلیام . جی. سامنر در کتاب "عقاید عامه" به کار برد. از درون چنین دیدگاهی ،گروهی که فرد عضو آن است مرکز و مهم تر از همه چیز به شمار می آید.(Sumner, 1907.13). به بیان دیگر قومیت فرد بر ویژگی های بی شماری مانند ویژگی های تاریخی ،خانوادگی ،محل تولد ،اجداد ،غذا ،ترجیحات ،جامعه پذیری ،محل اقامت ،پندارهای شخصی ،احساس تمایز نسبت به دیگران ،خصوصیت فیزیکی ،سنت های مشترک و کردارهای فرهنگی استوار است(Waters ,1991, 57-76). و در واقع فرهنگ عامل کلیدی در مورفولوژی چشم انداز است(شکوئی، ۱۳۷۸: ۱۷۷).

قوم مداری اثرات خود را در سطوح متفاوتی به جای می گذارد. بی ضررترین و صلح آمیزترین اثر قوم مداری این است که فرهنگ و شیوه ی زندگی دیگران را فرهنگ و شیوه ای ویژه تعریف کنیم که با فرهنگ و شیوه ی زندگی ما تفاوت دارد. به عبارت ساده تر، بدون آن که مجبور باشیم خود را با فرهنگ و شیوه ی زندگی دیگران وفق دهیم ،سعی کنیم آنها را ،در شرایط ویژه ی خودشان ،درک کنیم .مثلاً کسانی که در رژیم غذایی شان گوشت سگ نیست نباید کره ای ها را که گوشت سگ می خورند مسخره کنند، بلکه باید فرهنگ آنها را به مثابه یک فرهنگ متفاوت درک و تلاش کنند تا از طریق عناصر فرهنگی مشترک با آنها ارتباط برقرار کنند. شدیدترین ، خشونت بارترین و مخرب ترین نتیجه ی قوم مداری، خود را به صورت نژاد کشی فرهنگی متجلی می کند.

تا زمان تسلط پارادایم" نوسازی "بر علوم اجتماعی، وجه غالب نظریه پردازیها درباره هویت قومی با بهره گیری از مفاهیمی از سنت وبری بدین شیوه سازماندهی می شد که فرآیند تغییر اجتماعی از سنتی به مدرن، از ساده به پیچیده و از «خاص گرایی» به « عام گرایی» بوده است. در این چارچوب، موضوعات قومی، موضوعی متعلق به « خاص گرایی» یا «ماقبل مدرن » است که فرآیند نوسازی در حال کنارگذاردن آنست .بنابراین اگر آنها سر برآرند، به آنها به مثابه «مانع تغییر» یا «نتیجه نوسازی ناقص» نگریسته می شود؛ و به همین خاطر اهمیت شان نزد نظریه پردازان اصولا ناچیز است(استاونین، ۱۳۷۶: ۹).

اما تنوع زبانی نیز از مواردی است که می تواند موجب عدم انسجام اجتماعی شود و توسط جامعه شناسان مورد توجه ویژه قرار گرفته است - یکی از پرسش های کلیدی برای جامعه شناسان این است که آیا زبان، شکل دهنده ی واقعیت است؟ مثلاً آیا چینی ها (به دلیل کاربرد نمادهای زبان چینی) ، نسبت به سوئدی ها (به دلیل کاربرد نمادهای زبان سوئدی) و انگلیسیان (به دلیل کاربرد نمادهای زبان انگلیسی) جهانی متفاوت را تجربه می کنند؟ پاسخ اکثر جامعه شناسان به این پرسش مثبت است، زیرا هر زبان دارای نمادهای مشخص و متمایز

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

است که عنصر اصلی واقعیت از درون آن تجلی می شود.به نظر دو تن از مردم شناسان متخصص در زبان شناسی، ادوارد ساپیر(Sapir,1929:207-14)و بنیامین ورف(whorf,1940)، هر زبان دارای کلمات یا اصطلاحاتی است که نمی توان مترادف دقیق آن را در زبان های دیگر یافت. علاوه بر این، همه ی زبان ها نمادها را با احساسات مشخص و متمایزی ترکیب می کنند، از این رو، مردم چند زبانه می توانند ایده های مشخص، و اغلب احساساتی، را فقط به یک زبان بیان کنند و از بیان آن به زبان های دیگر عاجزند؛ زیرا آن احساس ویژه تنها متعلق به آن زبان مشخص است.

آنچه امروزه، در نزد جامعه شناسان، تحت نام فرضیه ی ساپیر- ورف معروف است به این معناست که «مردم جهان را از طریق آیینه ی فرهنگی زبان، درک می کنند»در نزد ساپیر، با کاربرد سیستم های نمادین متفاوت ، یک فیلیپینی، یک ترک و یک برزیلی جهان هایی متفاوت (نه یک جهان با برچسب های مختلف)را درک و تجربه می کنند(Sapir,1949.162).

از سویی در نظریه شهروندی ارسطو، این چنین آمده است که؛ شهروندان گروهی هستند که برای ایجاد نظم و وضع قوانین برای حصول خیر مشترک باید با یکدیگر متحد شوند ولی از جانب دیگر او معتقد به «اصل ژنتیک» نیز بود بدین معنی که تنها آنهایی می توانند شهروند به حساب آیند که موفق به برقراری روابط خویشاوندی با اشخاص دیگر که در گذشته از این حقوق شهروندی بهره مند بودند ، شده باشند (کاستلز و دیوید سون،۱۳۸۲ :۲).

نظریات پیرامون توسعه و هویت های قومی

در رابطه با قوم مداری و یا هویتهای قومی نظریات متعددی وجود دارد که به چهار دسته تقسیم می شوند این نظریات عبارتند از۱- نظریات سنتی در باره توسعه و هویت قومی که در این نظریه براین عقیده هستند که فرآیند نوسازی مدرنیزاسیون باعث می شود تفاوتها و اختلافات قومی رنگ ببازد. در واقع افزایش آگاهی های اجتماعی و مدرن شدن جامعه می تواند نقشی بسزا در کم اهمیت شدن تفاوتهای قومی شود(سیدامامی، ۱۳۷۶: ۲۵۲). ۲- نظریات جدید درباره توسعه و هویت قومی که این دسته بر این باورند که فرآیند مدرنیزاسیون موجب افزایش آگاهی های گروههای قومی دانسته اند، عاملی که بدان وسیله در مقابل هویت ملی و جهانی به مقاومت دست یازیده اند(مقصودی، ۱۳۷۷: ۱۱۶). ۳- نظریه پردازیهای مرحله گذار که این دسته از نظریه پردازیها معتقدند دوران گذار یک جامعه سنتی به جامعه مدرن از بحران زاترین دورانها برای رهبری آن جامعه به شمار می رود. جوامع در حال گذار، با اقتصاد مختلط و در حال توسعه، با دگرگونی ارزشها و با دورنمادهای متفاوت و نیز با تنشها و بحرانهای

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

بیشتری دست به گریبانند و باید گفت توانایی این دولتها در مهار بحران در معرض نوسانات فراوان قرار داشته و به «اما» و «اگرهای» بسیاری وابسته اند(مقصودی، ۱۳۷۶: ۷۹). سرشت در حال دگرگونی و تحول پذیر جوامع در حال گذار فضا و شرایط مساعدتری را برای بروز بحرانهای گوناگون مهیا می سازد(سریع القلم، ۱۳۷۵: ۶) فرآیند صنعتی شدن در این کشورها، سیل وسیعی از مهاجران را روانه شهرهای بزرگ و به ویژه بخشهای حاشیه ای آن کرده است . روند مهاجرت فزاینده، مشاهده و لمس شکافهای اقتصادی، طبقاتی و اجتماعی و به همراه عدم کارآیی مناسب نظام اطلاع رسانی و مدیریتی، شرایطی را مهیا می کند که هر ناظر بی طرفی را نسبت به آینده و بقای نظامهای سیاسی این جوامع دچار شک و تردید می سازد(مقصودی، ۱۳۷۶: ۸۲). در حوزه فرهنگی، ناتوانی در جذب و ادغام هویتهای قومی در فرهنگ و ارزشهای حاکم، افزایش آگاهیهای قومی و برقراری روابط فرامرزی میان اقوام هم ریشه و تبار، به ویژه در سطح نخبگان گروههای قومی و حمایت بشر دوستانه و مداخله جهت دار منطقه ای و بین المللی در امر حقوق اقلیتهای قومی و نیز نبود بستری مناسب برای همسازی و همنوایی فرهنگی محملی برای تنشهای قوم گرایانه در این جوامع است.۴- نظریه پردازیهای دوران فرانوگرایی، ساده سازی گرایش و جهت بحرانهای قومی در جوامع فرانوگرا به دو صورت امکان پذیر است:

اول؛ در حرکت شتابنده جوامع از سنتی به صنعتی و سپس به فرامدرن تحرکات قومی نیزسیر شتابنده رو به صعود دارند.

دوم؛ در حرکت جوامع سنتی به فراصنعتی، مقطع توسعه صنعتی و مدرنیسم منزلگاه افول کشمکشهای قومی است که پس از گذراندن این مرحله، مجددا شاهد رشد شتابان هویت خواهیهای قومی خواهیم بود(مقصودی، ۱۳۷۷: ۱۲۲).

داده ها و روش کار

محدوده و قلمرو پژوهش

شهر تاکستان برای انجام مطالعه ی موردی ، انتخاب شده است این شهر در شمال غربی فلات مرکزی ایران، در استان قزوین و در فاصله ۳۵کیلومتری از مرکز آن واقع شده است. تاکستان با ۱۱۴۵ هکتار مساحت در کوهپایه های جنوبی کوههای شمالی کشور(البرز) و مشرف بر دشت قزوین استقرار یافته است . براساس آمارگیری سال ۱۳۸۵ معادل ۷۴۲۷۵ نفر و براساس نتایج آمارگیری سال ۱۳۹۰ برابر ۷۷۶۰۹ نفر جمعیت داشته است . در سال ۱۳۳۷

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

تبدیل به شهر و در تاریخ ۱۳۵۹/۳/۵ به مرکز شهرستان تاکستان تبدیل شده است. نام قدیمی و محلی آن «سیادن» است.

آثار باستانی بدست آمده در هسته ی اولیه شهر و گذر جاده ابریشم و وجود سنگ آبسیدین و کتیبه ی پئوتین گرایا هر یک دلیل بر قدمت چند هزار ساله آن می باشد.

این شهر دارای ویژگی های منحصر بفرد فراوانی است که به ذکر چند مورد اکتفا می گردد اول این که بزرگ ترین شهرتات نشین وتات زبان ایران و جهان است ؛ یعنی مردم بومی شهر زبان ویژه ای به نام تاتی دارند. عده ای آن را مادی نامیده و آن را بازمانده از" ماد"ها می دانند. دوم این که در این شهر دو فامیل بزرگ سکونت دارند که شاید در دنیا بی نظیر باشد خانواده های رحمانی و طاهرخانی که هریک در حدود ۲۵ هزار نفر از جمعیت شهر را به خود اختصاص داده اند و دیگر این که تاکستان بزرگ ترین تولید کننده انگور در کشور می باشد(رحمانی، ۱۳۹۰ :۷۹).

عواملی چون قوم مداری، زبان تاتی و در پی آن آداب و رسوم ویژه ی این مردم و استقرار مهاجران با زبان های ترکی ،کردی ، فارسی ،گیلکی ، لری و لکی و .... منظر فرهنگی خاصی در این شهر ایجاد نموده است.

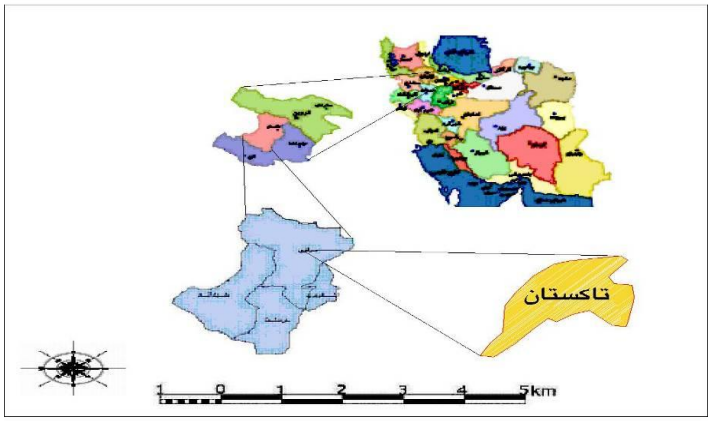

شکل (۱). موقعیت شهر تاکستان در شهرستان، استان قزوین و کشور

روش تحقیق

در این پژوهش از روش پیمایش استفاده شده است. گردآوری اطلاعات به دو روش کتابخانه ای ومیدانی است . روش میدانی بیشتر به شکل پرسش نامه، انجام پذیرفت. ضمن این که، با افراد مختلفی مصاحبه نیز صورت گرفته است. ولی نتیجه گیری بر پایه پرسش نامه ها می باشد . با توجه به حجم زیاد جامعه مورد مطالعه از جدول تعیین اندازه نمونه مورگان(جدول

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

۱) جهت برآورد حجم نمونه استفاده شد و ۴۰۰ نفر به عنوان جامعه نمونه به صورت تصادفی مورد انتخاب قرار گرفتند(بولا، ۱۳۷۵: ۲۲۱). به روش نمونه گیری تصادفی تکمیل، و از روش همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS نیز برای پردازش و تحلیل داده ها و سنجش میزان و شدت رابطه میان متغیرهای تحقیق استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون علاوه بر سنجش رابطه میان متغیرهایی مانند توسعه و قوم مداری و تنوع زبانی شدت و میزان رابطه میان آنها را نیز محاسبه می کند. در این روش هرچه مقدار به همبستگی به عدد (۱) نزدیکتر باشد نشاندهنده میزان همبستگی قویتر و یا رابطه مثبت میان آنهاست. به عبارتی با افزایش میزان یک متغیر متغیر نیز در همان جهت افزایش می یابد. بنابراین همبستگی مثبت میان آنها وجود خواهد داشت. پایایی پرسش نامه نیز با روش آلفای کرونباخ و با ضریب ۸۲/۲ درصد مورد تایید قرارگرفته است. در جدول مورگان بر اساس میزان جمعیت شهر تاکستان حجم نمونه برای ۷۵۰۰۰ نفر ۳۸۲ نفر می باشد. لذا چون میزان جمعیت تاکستان بیشتر از ۷۵۰۰۰ نفر و ۷۷۰۰۰ نفر می باشد اندکی حجم نمونه را افزایش داده تا احتمال خطای پیش آمده را کاهش دهیم.

جدول (۱). جدول مورگان جهت تعیین حجم نمونه مورد نیاز

S	N	S	N	S	N	S	N	S	N
۳۳۸	۲۸۰۰	۲۶۰	۸۰۰	۱۶۲	۲۸۰	۸۰	۱۰۰	۱۰	۱۰
۳۴۱	۳۰۰۰	۲۶۵	۸۵۰	۱۶۵	۲۹۰	۸۶	۱۱۰	۱۴	۱۵
۳۴۶	۳۵۰۰	۲۶۹	۹۰۰	۱۶۹	۳۰۰	۹۲	۱۲۰	۱۹	۲۰
۳۵۱	۴۰۰۰	۲۷۴	۹۵۰	۱۷۵	۳۲۰	۹۷	۱۳۰	۲۴	۲۵
۳۵۱	۴۵۰۰	۲۷۸	۱۰۰۰	۱۸۱	۳۴۰	۱۰۳	۱۴۰	۲۸	۳۰
۳۵۷	۵۰۰۰	۲۸۵	۱۱۰۰	۱۸۶	۳۶۰	۱۰۸	۱۵۰	۳۲	۳۵
۳۶۱	۶۰۰۰	۲۹۱	۱۲۰۰	۱۹۱	۳۸۰	۱۱۳	۱۶۰	۳۶	۴۰
۳۶۴	۷۰۰۰	۲۹۷	۱۳۰۰	۱۹۶	۴۰۰	۱۱۸	۱۸۰	۴۰	۴۵
۳۶۷	۸۰۰۰	۳۰۲	۱۴۰۰	۲۰۱	۴۲۰	۱۲۳	۱۹۰	۴۰	۵۰
۳۶۸	۹۰۰۰	۳۰۶	۱۵۰۰	۲۰۵	۴۴۰	۱۲۷	۲۰۰	۴۸	۵۵
۳۷۳	۱۰۰۰۰	۳۱۰	۱۶۰۰	۲۱۰	۴۶۰	۱۳۲	۲۱۰	۵۲	۶۰
۳۷۵	۱۵۰۰۰	۳۱۳	۱۷۰۰	۲۱۴	۴۸۰	۱۳۶	۲۲۰	۵۶	۶۵
۳۷۷	۲۰۰۰۰	۳۱۷	۱۸۰۰	۲۱۷	۵۰۰	۱۴۰	۲۳۰	۵۹	۷۰
۳۷۹	۳۰۰۰۰	۳۲۰	۱۹۰۰	۲۲۵	۵۵۰	۱۴۴	۲۴۰	۶۳	۷۵
۳۸۰	۴۰۰۰۰	۳۲۲	۲۰۰۰	۲۳۴	۶۰۰	۱۴۸	۲۵۰	۶۶	۸۰
۳۸۱	۵۰۰۰۰	۳۲۷	۲۲۰۰	۲۴۲	۶۵۰	۱۵۲	۲۶۰	۷۰	۸۵
۳۸۲	۷۵۰۰۰	۳۳۱	۲۴۰۰	۲۴۸	۷۰۰	۱۵۵	۲۷۰	۷۳	۹۰
۳۸۴	۱۰۰۰۰۰	۳۳۵	۲۶۰۰	۲۵۶	۷۵۰	۱۵۹	۲۷۰	۷۶	۹۵

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

متغییر ها وشاخص ها

در این تحقیق "مهاجرت" متغییر مستقل است وشاخص های آن عبارتند از ؛مهاجرت از روستا به شهر ، از شهر های کوچک به شهر بزرگ ، مهاجرت فصلی و مهاجرت کارگران افغانی به شهرتاکستان.تنوع زبانی،قوم مداری و توسعه ی شهر نیز متغییر وابسته می باشند. البته هر کدام از موارد مذکور نیز زیر شاخص هایی داشته که مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته اند. از آن جمله؛ برای تنوع زبانی؛

* عدم برقراری ارتباط مناسب زبانی بین بومیان و مهاجران * عدم برقراری ارتباط مناسب زبانی بومیان تات زبان و مهاجران ترک زبان با نهادهای حکومتی و... و همین طور متغییر وابسته قوم مداری می توان به موارد؛ * مساجد جداگانه. * محلات ترک نشین و تات نشین.

* دسته های عزاداری جداگانه. *ترک هشترود و ترک زنجان و ... اشاره نمود و زیر شاخص های عدم توسعه نیز شامل مناظر ناهمگون شهری، بیکاری، فقدان پایگاه های گردشگری و حمل و نقل عمومی نامناسب می باشد.که در نمودار زیر به تفکیک آورده شده است.

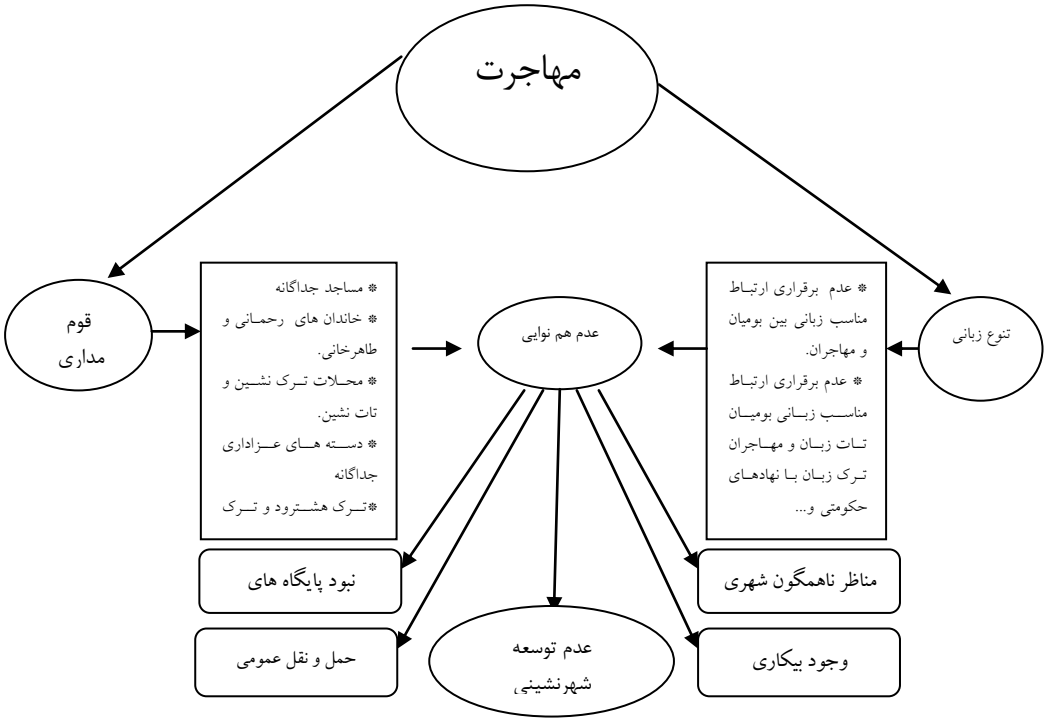

شکل (۲). مدل مفهومی تحقیق

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

تحلیل رابطه ی بین متغیرها

رابطه میان مهاجرت وقوم مداری

مهاجرت از جمله پدیده هایی است که تأثیرات گسترده ای را بر شهرها و مناطق مهاجرپذیر می گذارد. ویژگی در حال گذر بودن جامعه و یا کشورهایی مانند ایران و یا مناطق مختلف درون ایران باعث شدت و اوج گیری جریانهای مهاجرتی به سوی نواحی و شهرهای در حال صنعتی شدن با فرصتهای کاری بیشتر شده است. این امر باعث ایجاد تنوعات قومی و زبانی در درون اینگونه نواحی و شهرهای مهاجرپذیر شده که در نهایت می توان اثرات مختلفی را بر توسعه و یا عدم توسعه داشته باشند. در این بین شهر تاکستان با جذب مهاجران مختلف به شهری چندفرهنگی با ساختار موزاییکی قومی و زبانی تبدیل شده است. از طرفی روند مدرنیزاسیون نیز در تقویت احساسات قومی و زبانی درون نواحی و شهرها نزد مردم مؤثر بوده و همین امر نیز می تواند نقشی منفی در روند توسعه داشته باشد. برای سنجش این پرسش نیز از طریق پرسشنامه و سنجش نظرات شهروندان سعی شده تا رابطه میان مهاجرت و قوم مداری و تنوع زبانی در تاکستان بررسی شود. در این زمینه جدول شماره ۲ و ۳ نشاندهنده وجود رابطه ای نسبتاً قوی میان روند مهاجرتها به سوی تاکستان و افزایش قوم مداری و تنوع زبانی در این شهر می باشد. در جدول ۳ و شماره ۵ مشاهده می شود که رابطه مهاجرت با تنوع زبانی و قوم مداری رابطه ای مثبت و نسبتاً قوی می باشد به این معنی که مهاجرت باعث تشدید هریک از این دو متغیر خواهد شد. به عبارتی افزایش مهاجرت افزایش تنوع زبانی و قوم مداری را افزایش خواهد داد. همانطور که مشاهده می شود همبستگی میان مهاجرت و قوم مداری ۰/۷۴۳ و رابطه ای قوی می باشد. و رابطه میان مهاجرت و تنوع زبانی نیز مثبت و میزان همبستگی میان آنها برابر ۰/۷۸۷ می باشد.

جدول (۲). شاخص های مرکزی و پراکندگی متغیرها

شاخص		مهاجرت	تنوع زبانی
قوم مداری	ضریب همبستگی پیرسون	۱	۰/۷۸۷
	سطح معناداری	-	۰/۰۰۰
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
عدم توسعه	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۸۷	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	-
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

جدول (۳). همبستگی مهاجرت و قوم مداری

شاخص	مهاجرت	قوم مداری
فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
مقادیر از دست رفته	۱	۱
میانگین	۲۰/۰۸۲۳	۲۱/۶۷۵
میانه	۲۳/۰۰۰۰	۲۳/۰۰۰۰
نما	۲۵/۰۰	۲۵/۰۰
انحراف استاندارد	۴/۳۴۵۱	۴/۴۳۲۱
واریانس	۱۸/۲۳۱	۱۸/۴۵۳۱

مأخذ: محاسبات نگارندگان

جدول(۴).شاخص های مرکزی و پراکندگی متغیرها

شاخص		مهاجرت	قوم مداری
قوم مداری	ضریب همبستگی پیرسون	۱	۰/۷۴۳
	سطح معناداری	-	۰/۰۰۰
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
عدم توسعه	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۴۳	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	-
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان

جدول (۵). همبستگی مهاجرت و تنوع زبانی

شاخص	مهاجرت	تنوع زبانی
فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
مقادیر از دست رفته	۱	۱
میانگین	۲۱/۸۴۳۱	۲۰/۶۵۴
میانه	۲۳/۰۰۰۰	۲۳/۰۰۰۰
نما	۲۵/۰۰	۲۵/۰۰
انحراف استاندارد	۴/۴۵۳۱	۴/۲۳۵۱
واریانس	۱۸/۵۶۴۱	۱۸/۳۴۲۱

مأخذ: محاسبات نگارندگان

رابطه بین قوم مداری و عدم توسعه

همانطور که در توضیح نظریات گذار گفته شد فرآیند صنعتی شدن مناطق و کشورهای مختلف، باعث جذب مهاجرین در شهرهای بزرگ و یا صنعتی و مراکز نزدیک به شهرهای بزرگ

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

می شود. در این شرایط چند فرهنگی، تنوع قومی و شکاف فزاینده میان اقلیتهای قومی در این شهرها باعث ایجاد شکاف بزرگی در این قبیل شهرها از جمله تاکستان می شود. در حوزه فرهنگی، ناتوانی در جذب و ادغام هویتهای قومی در فرهنگ و ارزشهای حاکم، افزایش آگاهیهای قومی و برقراری روابط فرامرزی میان اقوام هم ریشه و تبار، به ویژه در سطح نخبگان گروههای قومی باعث ایجاد شکاف فرهنگی و اجتماعی میان اقوام تشکیل دهنده این شهرها می باشد.

موقعیت خاص شهر تاکستان و مهاجرت گروههای مختلفی از سراسر کشور برای کار کردن در این شهر باعث شده تا شاهد تنوع قومی و زبانی در سطح این شهر باشیم. قوم مداری به معنای ارزش دهی بیشتر به فاکتورهایی مانند زبان، دین و دیگر فرهنگهای متعلق به هر گروه قومی که در شهرها می تواند عامل جدایی بیشتر مردم از همدیگر را فراهم نموده و مانع از توسعه شهری از جمله اجرای برنامه های مشارکتی و هماهنگی شهروندان با همدیگر می باشد. نتایج بدست آمده در جدول شماره ۷، گویای این نکته است که مقدار همبستگی پیرسون برای دو متغیر قوم مداری و عدم توسعه برابر ۰/۷۵۶ که نشاندهنده همبستگی نسبتاً قوی میان دو متغیر است و علامت مثبت آن نیز نشاندهنده رابطه مستقیم میان دو متغیر است یعنی با افزایش احساس قوم مداری عدم توسعه نیز افزایش می یابد و پاسخ دهندگان معتقد بوده اند که قوم مداری عامل توسعه نیافتگی شهری تاکستان می باشد. و میزان معنی داری نیز چون کوچکتر از ۰/۰۵ است می توان گفت که فرض صفر یعنی نبود رابطه بین دو متغیر رد می شود.

جدول (۶). شاخص های مرکزی و پراکندگی متغیرها

شاخص	قوم مداری	عدم توسعه
فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
مقادیر از دست رفته	۱	۱
میانگین	۲۱/۰۷۲۵	۲۰/۹۶۷۵
میانه	۲۳/۰۰۰۰	۲۳/۰۰۰۰
نما	۲۵/۰۰	۲۵/۰۰
انحراف استاندارد	۴/۲۶۴۷۱	۴/۳۱۷۷۶
واریانس	۱۸/۱۸۸	۱۸/۶۴۳

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

جدول (۷). همبستگی قوم مداری و عدم توسعه

شاخص		قوم مداری	عدم توسعه
قوم مداری	ضریب همبستگی پیرسون	۱	۰/۷۵۶
	سطح معناداری	-	۰/۰۰۰
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
عدم توسعه	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۵۶	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	-
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان

همان طور که در شکل (۲) چولگی به چپ دیده می شود ، نشان دهنده ی این موضوع است که اکثر دیدگاه ها نسبت به تأثیر قوم مداری بر عدم توسعه ،گرایش داشته ، لیکن تعداد کمی از افراد نیز نظر معکوس دارند. در واقع دیدگاههای مبتنی بر قوم مداری و گرایش های درون گروهی مردم یک شهر از جمله تاکستان در اختلاف و شکاف اجتماعی، رفتاری، فرهنگی و عقیدتی میان آنها مؤثر بوده و مانع از توسعه یکپارچه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی شهری می شود.

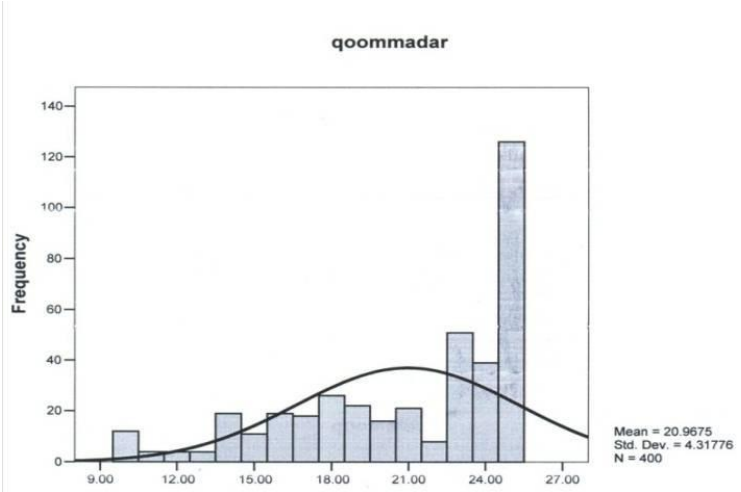

شکل(۳). همبستگی قوم مداری و عدم توسعه(مأخذ: محاسبات نگارندگان)

شکل(۳) نشان‌دهنده این موضوع است که اکثر پاسخ دهندگان معتقدند قوم مداری مانع از توسعه در شهر تاکستان خواهد شد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

رابطه بین تنوع زبانی و عدم توسعه

مهاجرت گروههای مختلف قومی و زبانی باعث تنوع قومی و زبانی در شهر تاکستان شده و این امر تأثیرات مختلفی را بر شهر نهاده است. در این نوشتار به بررسی تأثیر قوم مداری و تنوع زبانی پرداخته شده و بر اساس نظر سنجی از شهروندان این شهر مشخص شده است که تنوع زبانی و قوم مداری تأثیر مثبتی بر توسعه نداشته اند و یا به عبارتی رابطه معنی داری میان قوم مداری و تنوع زبانی و عدم توسعه شهری وجود داشته است.

در جدول ۹ مشاهده می شود که ضریب همبستگی پیرسون برای دو متغیر تنوع زبانی و عدم توسعه ۰/۷۴۷ می باشد و همبستگی نسبتاً قومی میان دو متغیر وجود دارد. و مثبت بودن علامت آن نیز نشان دهنده وجود رابطه مثبت میان دو متغیر می باشد به عبارتی با افزایش تنوع زبانی عدم توسعه یافتگی نیز بیشتر در سطح شهر مشاهده می شود. کوچکتر بودن سطح معنی داری از ۰/۰۵ نیز نشاندهنده رد فرضیه صفر می باشد. به عبارتی با توجه به فرضیه ساپیر – ورف مردم مختلف با زبانهای متفاوت از طریق آیینه زبانی خود جهان و محیط پیرامون خود را درک می کنند که این امر نیز در افزایش تفاوت ها و همچنین ارتباطات آنها با همدیگر مؤثر می باشد و می تواند در روند توسعه اختلال ایجاد کند.

جدول(۸). شاخص های مرکزی و پراکندگی متغیرها

شاخص		تنوع زبانی	عدم توسعه
تنوع زبانی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۴۷	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	-
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
عدم توسعه	ضریب همبستگی پیرسون	۱	۰/۷۴۷
	سطح معناداری	-	۰/۰۰۰
	فراوانی	۴۰۰	۴۰۰

مأخذ: محاسبات نگارندگان

همان طور که در شکل (۳) کجی به چپ دیده می شود ، نشان دهنده ی این موضوع است که اکثر دیدگاه ها نسبت به تأثیر تنوع زبان بر عدم توسعه ،گرایش داشته ، لیکن تعداد کمی از افراد نیز نظر معکوس دارند. در واقع تنوع زبانی و قوم مداری را می توان دو عامل به هم وابسته دانست که بر اساس نظرات پاسخ دهندگان این عوامل بر عدم توسعه تأثیر گذار بوده و مانع از توسعه بوده اند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

جدول (۹). همبستگی تنوع زبانی و عدم توسعه

شاخص	تنوع زبانی	عدم توسعه
فراوانی	۴۰۰	۴۰۰
مقادیر از دست رفته	۱	۱
میانگین	۲۰/۹۵۲۵	۲۱/۰۷۲۵
میانه	۲۳/۰۰۰۰	۲۳/۰۰۰۰
نما	۲۵/۰۰	۲۵/۰۰
انحراف استاندارد	۴/۲۸۱۴۸	۴/۲۶۴۷۱
واریانس	۱۸/۳۳۱	۱۸/۱۸۸

مأخذ: محاسبات نگارندگان

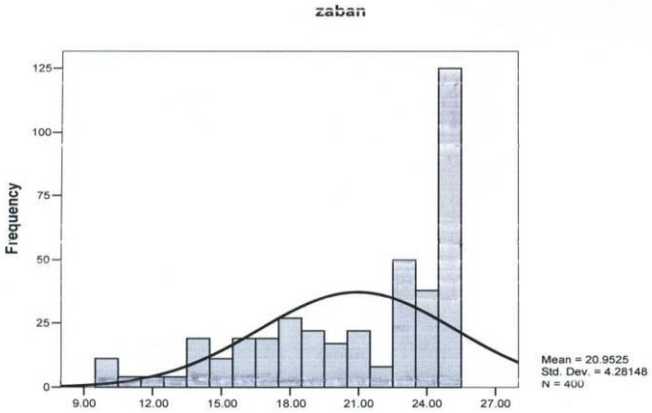

شکل (۴). همبستگی تنوع زبان و عدم توسعه(مأخذ: محاسبات نگارندگان

نتیجه گیری

مهاجرت بالا به شهر تاکستان باعث شده تا شاهد ایجاد تنوع قومی- زبانی در این شهر باشیم. این تنوع که حاصل مهاجرت گروههای گوناگون قومی- زبانی به این شهر است باعث ایجاد تأثیرات منفی بر روند توسعه شهری تاکستان شده است. درواقع موقعیت خاص شهر تاکستان و نزدیکی به مراکز کشاورزی و صنعتی از طرفی و بیکاری و توسعه نیافتگی در نقاط دیگری از کشور باعث جذب مهاجران با ویژگی های فرهنگی متفاوت به این شهر شده و چهره آن را دگرگون ساخته است. این چند فرهنگی بودن شهر تاکستان در سالهای اخیر باعث ایجاد تفاوت

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]
[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

های عمیق در ساختار اجتماعی این شهر و واگرایی بیشتر اقوام با ریشه های فرهنگی خاص و میل به درون‌گرایی بیشتر در میان گروه‌های اجتماعی مشابه شده است.

در این پژوهش سعی گردید رابطه ی بین« مهاجرت» و ایجاد و بسط دو ویژگی « قوم مداری» و « تنوع زبانی» در شهر را با «عدم توسعه» ی آن ،مورد بحث و بررسی قرار دهیم. لذا مطابق نتایج بدست آمده به دلیل این که شهر تاکستان، زبان ویژه و خاصی به نام "زبان تاتی" را دارا می باشد و قریب به اتفاق مهاجران زبان غیر تاتی داشته اند و حتی اگر مهاجران از تات زبانان روستاها و شهرهای تاتی زبان اطراف بوده اند نیز به دلیل اختلاف لهجه مشخص می شده اند که این موضوع، تنوع و چندگانگی زبانی را ایجاد نموده است.

در این شهر زبان های تاتی، ترکی، گیلکی، کردی و لری گویشورانی داردکه عمده ترین آنها تاتی و ترکی می باشند ، عدم برقراری ارتباط مناسب زبانی بین بومیان و مهاجران. عدم برقراری ارتباط مناسب زبانی بومیان تات زبان و مهاجران ترک زبان با نهادهای حکومتی و... نتیجه این پدیده می باشد. این تنوع زبانی با ضریب همبستگی ۰/۷۴۷ نشان داد که موجب عدم انسجام و در نهایت عدم توسعه ی شهر گشته است. همانطور که ورف و ساپیر نیز این نکته را ذکر کرده اند که زبان های مختلف به شیوه های مختلفی جهان واقعی را درک می کنند بنابراین تنوع زبانی در شهر تاکستان نیز بر تنوع دیدگاهها و ادراکات محیطی مردم تأثیر گذاشته و همین امر فاصله میان مردم را با همدیگر بیشتر کرده است.

همینطور مهاجرت از اقوام مختلف ترک، کرد، گیلک و لر به این شهر که مردم آن ،خود را از قوم و نژاد خاص تات می دانند اختلافاتی را ایجاد کرده است. این قوم مداری نیز با ضریب همبستگی ۰/۷۵۶ نشان داد که موجب عدم همنوایی و در نهایت باعث ایجاد مناظر ناهمگون شهری، بیکاری، میل به درونگرایی در میان گروههای اجتماعی- فرهنگی متفاوت و چند بخشی شدن و ضعف هویت مکانی و حس تعلق به مکان در میان شهروندان و سپس عدم توسعه شهر گشته است. در واقع محصور شدن در دایره ویژگی های قومی و زبانی عدم انسجام گروههای اجتماعی را به دنبال داشته که تأثیراتی منفی بر توسعه یکپارچه شهری تاکستان دارد. در میان نظریات توسعه و هویت قومی نیز که در متن مقاله به آن اشاره شده است می توان به نظریات در حال گذار اشاره کرد و بر اساس آنها به تحلیل شرایط موجود شهر تاکستان پرداخت در واقع قرار گرفتن در مرحله گذار از جامعه سنتی به صنعتی و وجود شمار زیادی از مهاجران و نیروی کار شهرها و نواحی دیگر ایران در این شهر باعث شده است که در جذب و ادغام هویتها و فرهنگهای قومی ناتوان باشد. در واقع سرشت در حال گذار این شهر و تنوع قومی در آن مانع از به وقوع پیوستن توسعه در آن شده است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

منابع و مآخذ

۱. استاونین، رودلفو(۱۳۷۶). **ستیزه های قومی و تأثیر آن بر جامعه بین المللی** ، ترجمه سیدمحمد میرسندسی ، مجله سیاست دفاعی، سال پنجم و ششم، شماره ۲۰و ۲۱، صص ۳۲-۷.

۲. ایراندوست، کیومرث، بوچانی، محمد حسین، تولایی، روح الله(۱۳۹۱). **تحلیل دگرگونی الگوی مهاجرت داخلی کشور با تأکید بر مهاجرت های شهری**، فصلنامه مطالعات شهری، شماره ششم، دانشگاه کردستان۱۳۹۲، صص ۱۱۸- ۱۰۵.

۳. بولا،اچ.اس (۱۳۷۵). **ارزشیابی طرحها وبرنامه های آموزشی برای توسعه**. ترجمه ی خدایار ابیلی ، مرکز انتشارات موسسه ی بین المللی روش های آموزش بزرگسالان .چاپ اول، ۱۳۷۵.

۴. پاپلی یزدی، محمد حسین.رجبی سناجردی، حسین (۱۳۸۲). **نظریه های شهر وپیرامون** . انتشارات سمت .تهران.

۵. پیتیه، ژان (۱۳۶۹) **مهاجرت روستائیان** ترجمه دکتر محمد مؤمنی کاشی. سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی .تهران، ۱۳۶۹.

۶. تک فلاح، عباس؛ حبیبی، علی؛ رحمانی، علی(۱۳۷۸). **بررسی بازتاب سرمایه گذاری زیربنایی در نگهداشت جمعیت روستایی استان قزوین**، معاونت هماهنگی و برنامه ریزی سازمان برنامه و بودجه استان قزوین.گروه مطالعات اقتصادی.

۷. تودارو، مایکل(۱۳۷۷). **توسعه اقتصادی در جهان سوم**. ترجمه ی دکتر غلامعلی فرجادی. انتشارات موسسه ی پژوهش در برنامه ریزی و توسعه .چاپ ششم. تهران.

۸. حسامیان، فرخ(۱۳۶۳). **شهرنشینی مرحله ی گذار**. نشرآگاه .تهران.

۹. خباز بهشتی، زهرا(۱۳۸۱). **مهاجرت (بررسی مشکلات مهاجران در جهان)**.انتشارات آشیانه کتاب .چاپ اول. تهران.

۱۰. خرسندی، سید عادل(۱۳۹۴). **قوم مداری چیست**؟ سایت اینترنتی http://bashtnews.ir.

۱۱. رحمانی، رضا(۱۳۹۰). **تاکستان شهری به قدمت تاریخ**. انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی. چاپ اول. تهران.

۱۲. رحیمی، حسین(۱۳۷۷). **بررسی مهاجرت های دانش آموزی بردسکن**. رشد آموزش جغرافیا. سال سیزدهم ، ۱۳۷۷. شماره ۴۷، صفحات ۲۴ تا۲۸.

۱۳. سریع القلم، محمود(۱۳۷۵). **تفکیک استراتژی کلان از سیاست روز**(گفتگو) روزنامه همشهری، سال پنجم، شماره ۱۱۴۵، ۲۵/ ۹/ ۱۳۷۵، ص ۶.

۱۴. سجادی، ژیلا؛ ابراهیم زاده، عیسی؛ شمس الدینی، علی(۱۳۹۰). **تحلیلی بر مهاجرت روستا- شهری با تأکید بر نقش مسافت و دسترسی(مورد، شهرستان، ممسنی)** مطالعات و پژوهشهای شهری و منطقه ای، سال دوم، شماره هشتم.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

۱۵. سید امامی، کاووس(۱۳۷۶). **ملی گرایی قومی: در جستجوی درک بیشتر**، فصلنامه مطالعات خاورمیانه، سال چهارم، شماره ۱۰ و ۱۱.

۱۶. شکوئی، حسین(۱۳۸۵). **اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا (جلد دوم). فلسفه های محیطی و مکتبهای جغرافیایی**. انتشارات گیتاشناسی. چاپ سوم، تهران.

۱۷. شکوئی، حسین(۱۳۷۸). **اندیشه های نو در فلسفه جغرافیا** (جلد اول). انتشارات گیتاشناسی. چاپ سوم، تهران.

۱۸. شورت، جان رنه(۱۳۹۰). **نظریه شهری، ارزیابی انتقادی**، ترجمه کرامت اله زیاری. حافظ مهدنژاد. فریاد پرهیز. انتشارات دانشگاه تهران. چاپ دوم.

۱۹. طاهرخانی، مهدی؛ زارعی ابیانه، محمد حسین(۱۳۸۵). **مطالعه علت ها و عامل های موثربر مهاجرت جوانان روستایی با تأکید بر مهاجرت جوانان روستای ابیانه**، رشد آموزش جغرافیا .دوره ی بیستم. شماره ی ۷۴، صفحات ۳تا۱۳.

۲۰. عضدانلو، حمید(۱۳۸۸). **آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه شناسی**، .نشر نی.چاپ سوم.

۲۱. کاستلز، استفان. دیوید سون ، آلیستر(۱۳۸۲). **مهاجرت و شهرنشینی**، ترجمه ی فرامرز تقی لو. پژوهشکده ی مطالعات راهبردی، تهران.

۲۲. مقصودی، مجتبی(۱۳۷۷). **توسعه و منازعات قومی**، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره۱، شماره ۱، صص ۱۳۰- ۱۱۳.

۲۳. مقصودی، مجتبی(۱۳۷۵). **ناهمگونی جمعیتی و توسعه ملی در ایران(با تأکید بر ناهمگونی قومی)** تهران، مؤسسه مطالعات ملی.

۲۴. مهندسان مشاور آمایش وتوسعه البرز(۱۳۸۶). **برنامه آمایش استان قزوین**، جمع بندی مطالعات، استانداری قزوین.

۲۵. نصیری، اسماعیل(۱۳۸۸). **جهانی شدن و چالش های شهر و شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه**، انتشارات گنج هنر و پرهام نقش. تهران.

26.Cooley, C. H, (1902). ***Human Nature and Social order***. New York: Scribner's.

Hagen-Zanker, Jessica, (2008). ***Why do people migrate? A review of the theoretical literature***, Maastricht University Maastricht Graduate School of Governance, Working Paper MGSoG /2008/ WP 002Issues, Pluto Press.

Martınez, Javier, Mboupb, Gora ,Sliuzasa,Richard, Stein, Alfred(2008). ***Trends in urban and slum indicators across developing world cities***, 1990–2003, Habitat.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]

Merton. R .K, (1957). ***Social Theory and social structure, Free Press, Glencoe, I11.***

Comi, M., and H.Winat, (1986). ***Racial Formation in the United States: From the 1960s to the 1980s***. New York, Rutledge.

Samner, W .G, (1907).***Folkways*** .Boston, Ginny.

Sapir .Edward, (1929). ***The status of Linguistics as a Scince.*** Langugage.Vol. 207-14.

Sapir .Edward, (1949). ***Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture and personality***. David G. Mandel baum, ed. Berkeley :University of California press.

Sapir, E.Languge, (1921). ***An Introduction to the study of speech***. New York: Harcourt.

Seabrook, Jeremy (2007). ***Cities, Small Guides to Big issues***, No prewie available.

Todaro, Michael P., (1997). ***Economic development, publisher***, London: Longman.

UN-Habitat (2011).***Population distribution, urbanization, internal migration and development: an international perspective***, UN department of economic and social affairs.

Waters, M.C, (1991). ***The Role of Lineage in Identity Formation among Black Americans*** '.Qualitative Sociology 14(1): 57-76.

Worf, B .L, (1940). ***Language, Thought and Reality***: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf J.B.Carroll (ed.).Cambridge, MA: MIT Press.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

[DOR: 20.1001.1.22287736.1396.17.44.6.2]